

„...akinek emberhez méltó gondja van” - Deáky András

Ferenczes István csíkszeredai költő szerint a Gyimest alkotó három község – Gyimesbükk, Gyimesközéplak és Gyimesfelsőlok – a magyar érzelmű ember tudatában olyan, mint a Szentháromság. Ha az egyiket kivesszük belőle, az Isten ellen való véték! Ez történt a szélsőséges nacionalizmussal súlyosbított kommunista diktatúra idején Deáky András nemcsak őseitől örökölt, de maga által is választott szülőföldjével, az ezeréves magyar határnál fekvő Gyimesbükkal, amelynek magyarságán kétszeresen betelt a trianoni sors. 1920-ban a Szent István-i Magyarországtól, az 1950-es években a Székelyföldet magába foglaló, magyar többségű Hargita megyétől szakította el a szabadjára engedett idegen önkény. Itt lett belőle magyar örökségét föl nem adó, mindnyájunknak példát mutató értelmiségi tanárember.

Az idén 75 esztendőes Deáky András egyik elődje az 1700-as évek elején került kirurgusként a gyimesi határt őrző katonasághoz, ő maga pedig a bécsi döntés után a Partiumba helyezett édesapja révén született a szilágysági Hadadgyörteleken. A háború után számos honfitársával ellentétben családja nem nyugat felé indult, hanem visszatért ősei földjére, Gyimesbe. Az általános iskolából a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumba került, s mint önvallomásában írta: *„Itt oltották belém a magyarságtudatot, itt készítettek fel a nép szolgálatára, itt eredtek bennem azok a gyökerek, amelyek a későbbiekben meghatározták minden cselekedetemet”*. Értékes kulturális töltést kapott a marosvásárhelyi tanárképző főiskola hallgatójaként is, de amikor 1966-ban diplomás tanárként hazakerült, már nem volt hol tanítson, mert a román közigazgatás a moldvai csángók tragikus sorsába taszította Gyimesbükk magyarságát, és idegen nyelven kellett tanítania a csángómagyar gyermekeket. Deáky András azonban nem állt be a megalkuvók sorába. Egy minisztériumi rendeletre hivatkozva, amely elvileg lehetővé tette, hogy a román iskolákba járó magyar diákok, ha szüleik írásban kérik, órarenden kívül, hajnalonként anyanyelvüket is taníthatják, s ő felettesei fogcsikorgatása ellenére élt ezzel a vékony lehetőséggel. Megkezdődött számára az a máig tartó szellemi partizánháború, aminek során minden magyarul tartott óráért, a könyvtárban minden magyar nyelvű könyvért, minden magyar történelmi emlék felmutatásáért meg kellett, meg kell harcolnia nemcsak az idegen érdekeket képviselő hatóságokkal, de még idegenszívű honfitársaival is.

Deáky András vállalta a harcot! Nem futott sem külföldre, sem Magyarországra, de még a Székelyföld Hargita megyében maradt részébe sem. Kislányát orvos felesége szüleinél, Marosvásárhelyen járatta magyar iskolába, s Kolozsváron elvégezte a magyar–német szakos tanárképzőt, hogy megtarthassa teljes tanári munkakörét, miközben hajnalonként folytatta a magyar nyelv tanítását, azoknak a csángó gyermekeknek, akiknek erre igényük volt. Vállalta a házkutatásokat, a fenyegetéseket, könyvtára javának kifosztását, de nem hagyta el öröklött és választott szülőföldjét. Pedig a megpróbáltatások java még hátra volt!

A diktátor oly sok reménységet nyújtó, oly sok lehetőséget csillantó félresöprése után Deáky Andrásnak is tapasztalnia kellett, hogy mennyi kisebb-nagyobb diktátor maradt nemcsak életben, de hatalomban is, s azt is, hogy a magyarság elleni gyűlölködés milyen mélyen beivódott a többségi nép érzelmvilágába. Ami lehetetlenné tette, hogy a korábbi évtizedekben elkövetett bűnöket jóvátegyék, s a két egymás mellett élő nép között mesterségesen szított ellentéteket „békévé oldja az emlékezet”. Természetes lett volna, hogy a politikai rövidlátás által elszakított Gyimesbükköt – a többi megyehatár-menti csángó kirajzással együtt – visszahelyezik természetes kapcsolatrendszerébe, Hargita megyébe. Deáky András és számtalan gyimesbükki lakos kérvényezte a méltányos közigazgatási kiigazítást – mindhiába. Meg kellett küzdenie nemcsak a többségi nép

kicsinyességével, nemcsak saját népének meghasonlottságával, de az „államalkotó” többség egy részének görcsös félelmével is, ami megalapozatlan, hisztérikus vádaskodásokhoz vezetett. Márpedig nincs elviselhetlenebb mindkét fél számára, mint mikor a hatalmon lévő többségnek van kisebbségi érzése, mert azt nem lehet józan érvekkel kezelni.

De az élet nem minden területén érte vereség a gyimesbükki magyarságot, és ez elsősorban Deáky Andrásnak köszönhető, aki lehetőleg nem vett tudomást az acsarkodókról. Követte II. János Pál pápa útmutatását: *ne féljete!* Lépésről lépésre, ellenfeleit is igyekezett meggyőzni arról, hogy „ne féljenek”, mert nem ellenük dolgozik, hanem a saját népe érdekeit szolgálja. Igyekezett megértetni a gyimesbükki magyarsággal, hogy „*a magyar gyermeknek magyar iskolában a helye*”, s ha nem is fogadta el minden falustársa ezt a tételt, nagy nehézségekkel ugyan, de a község két iskolájában megvalósították a magyar anyanyelvű oktatást. Gyümölcsöző külföldi kapcsolatai révén korszerű felszerelést kapott Gyimesbükki iskolái és kórháza számára, ezt azonban a megyei hatóságok széthordták, valósággal kirabolták. A Duna Televíziótól kapott parabola-antenna, és a falubeliek segítségével, kábelhálózattal számos család számára lehetővé tette a magyar műsor élvezetét. Mindezt egy olyan, Bákó megyéhez kapcsolt községben, ahol hivatalosan románoknak tekintenek minden csángómagyart.

Deáky András példát mutatott a gazdasági alapok lerakásának fontosságára is. Ivóvíz-hálózatot szervezett és épített a község gyimesi részén, megteremtve a falusi turizmus számára fontos fürdőszobák létesítésének lehetőségét is. És hogy az idelátogatók ne csak Gyimes természeti szépségeiben gyönyörködjenek, többek segítségével létrehozta az ún. Rákóczi-várral szemközt az egykori ezeréves határ mellett lévő Kontumáci templom és erődítmény környékén azt a kiterjedt katonai emlékhelyet, ahol az idelátogató zarándokok tiszteleghetnek a madéfalvi veszedelem, 1848/49, valamint az I. és a II. világháború hőseinek és áldozatainak emléke előtt, akik valamikor fegyverrel védték a magyar határt. Többek együttműködésével helyrehozta a történelmi Magyarország legkeletibb. 30. számú, lebontásra ítélt vasúti őrházát, ahová elhelyezték Bilibók Ágoston helyi lakos értékes vasúttörténelmi gyűjteményét. Hasonló célt szolgálnak a Deáky-panzió környékén létesített esztétikus, megragadó történelmi emlékek: a Szent István-szoboregyüttes, az összmagyarság történelmi emlékhelye, Wass Albert és II. Rákóczi Ferenc gránitszobra, a 71 esztendeje itt harcoló vitéz Sebő Ödön emlékoszlopa és mellszobra. Megannyi magyar identitást erősítő műalkotás, köztük egy művészi kivitelű harangláb, a következő feliratú harangocskával: ***Valahányszor megszólalok – hirdetem, hogy magyar vagyok.***

Ez lehet Deáky András életének és munkásságának is messzire hangzó jelmondata, hiszen magyarságát hirdeti, a magyar örökséget szolgálja minden szava, minden kapavágása, minden fejszecsapása. Immáron nemcsak szűkebb pátriájában a gyimesi fenyesek között, de egyre inkább az egész Kárpát-medencében és a nagyvilágban élő magyarok számára.

Gyimesközéplak, 2016. február 11

Halász Péter